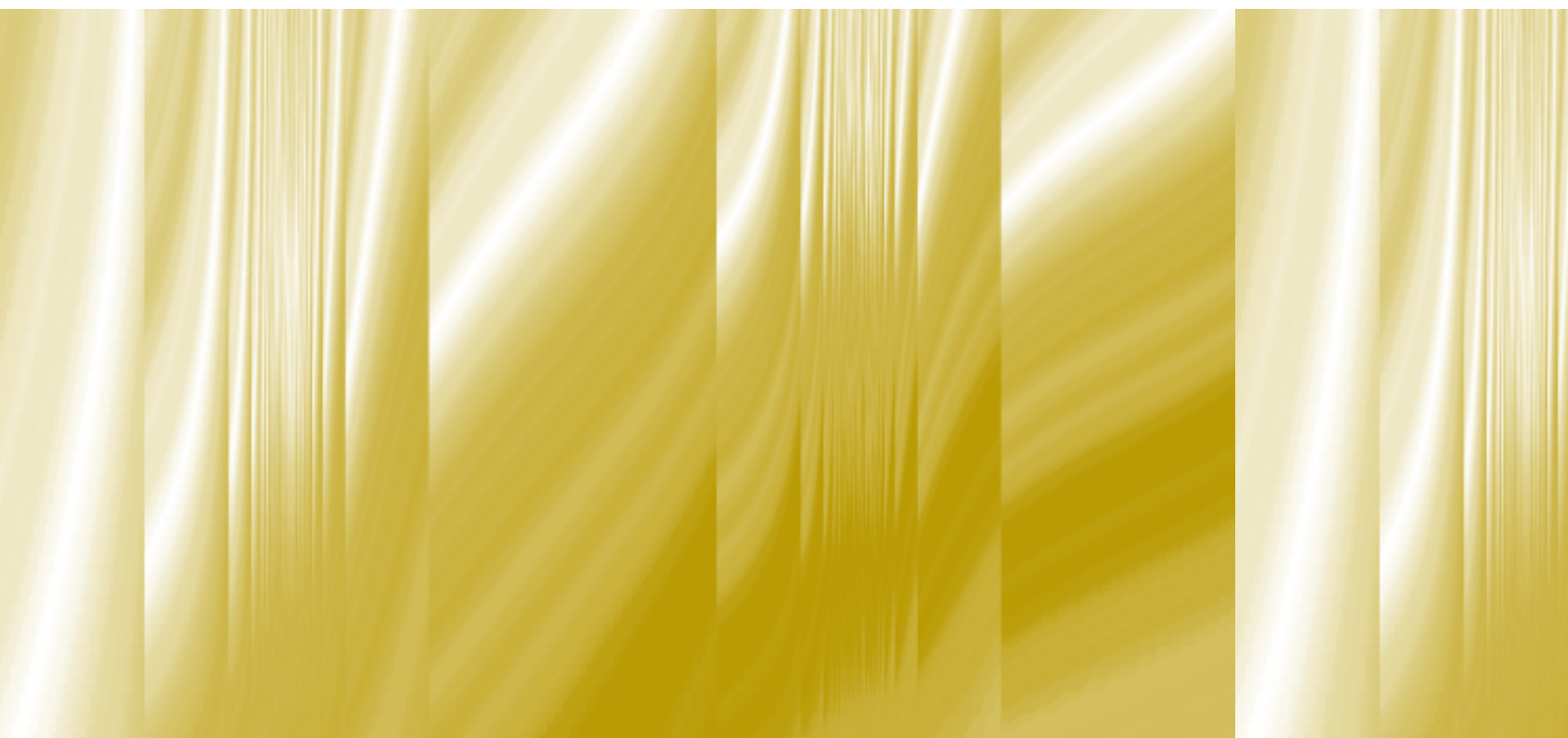

**ANALIZA STROKOVNIH SLUŽB BANKE SLOVENIJE
BANČNI SISTEM V RAZMERAH
PANDEMIJE KORONAVIRUSA**

Naslov: Bančni sistem v razmerah pandemije koronavirusa

Številka: December 2020

Izdajatelj: BANKA SLOVENIJE
Slovenska 35
1505 Ljubljana
tel.: 01/+386 1 47 19 000
<http://www.bsi.si>

<https://www.bsi.si/publikacije/druge-publikacije/obcasne-publikacije>

Uporaba in objava podatkov in delov besedila je dovoljena z navedbo vira.

POVZETEK

V zahtevnih razmerah pandemije koronavirusa se evrsko in tudi slovensko gospodarstvo sooča s padcem gospodarske aktivnosti. Ukrepe denarne politike smo na ravni usmerili v miritev zaostrenih razmer na finančnih trgih in zagotavljanje dovoljšne likvidnosti bankam, posledično pa podjetjem in prebivalstvu. Poleg tega smo z ukrepom Banke Slovenije, s katerim smo za eno leto odložili izplačilo dobičkov bank, dosegli povečanje kapitala bank in s tem njihove odpornosti na tveganja. V veljavi ostaja tudi ukrep, ki se nanaša na kreditiranje prebivalstva. Na poslovanje bank vplivajo tudi državni interventni zakoni – v Sloveniji je delež odloženih bančnih posojil podjetjem in prebivalstvu med višjimi v Evropski uniji. Poslovni rezultat bančnega sistema se ob teh razmerah poslabšuje; bančni sistem sicer še posluje z dobičkom, za prihodnje leto in še posebej leta, ki sledijo, pa pričakujemo poslabšanje kvalitete kreditnih portfeljev in večji pritisk na dobičkonosnost bank.

Letošnje leto zaznamuje izbruh pandemije koronavirusa, ki poleg zdravstvene krize prinaša zahtevne in doslej neznane izzive v svetovnem merilu. Posledica je med drugim velik upad gospodarske aktivnosti tako v evrskem območju kot tudi v Sloveniji predvsem v drugem letošnjem četrtletju, nekoliko manjšega pa ob novi zaostritvi razmer pričakujemo tudi v zadnjem letošnjem četrtletju.

Velika večina dejavnosti v domačem gospodarstvu po majski sprostitvi omejevalnih ukrepov sicer okreva, vendar so razlike med njimi velike. V zadnjih mesecih se razmere zaostrojujejo predvsem v storitvenih dejavnostih. V Banki Slovenije ocenjujemo, da v tem segmentu gospodarstva, ki so ga posledice epidemije najbolj prizadele, obstaja velika verjetnost dolgotrajnejše krize. Storitve, ki jih omejevalni ukrepi najbolj prizadenejo, so v domačem gospodarstvu pred krizo zagotavljale približno 22 % delovnih mest in ustvarile 20 % dodane vrednosti, v gospodarstvu evrskega območja pa 25 % oziroma 19 %.

Banke so različno izpostavljene do dejavnosti, ki jih je kriza najmočneje prizadela. Delež odobrenih posojil gostinski dejavnosti, ki je najbolj prizadeta v času krize, je v celotnih posojilih bank podjetniškemu sektorju oktobra znašal 5,4 %, sledijo druge raznovrstne poslovne dejavnosti z 1,3-odstotnim deležem v celotnih posojilih. Deleži posojil, odobrenih drugim prizadetim dejavnostim (kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti), ne presegajo enega odstotka.

Kot odziv na zdravstveno in posledično ekonomsko krizo smo se hitro ter obsežno in usklajeno odzvali nosilci različnih ekonomskih politik. Odziv denarne politike je bil usmerjen v miritev zaostrenih razmer na finančnih trgih in zagotavljanje dovoljše likvidnosti bankam in podjetjem za reševanje likvidnostnega krča.

V Banki Slovenije smo k ohranitvi finančne stabilnosti prispevali tudi z ukrepi makrobonitetne politike. Z ukrepom odloga razdelitve dobičkov do aprila 2021 smo dosegli povečanje razpoložljivega kapitala v bankah in s tem njihove odpornosti na tveganja. V veljavi ostaja tudi makrobonitetni ukrep, ki se nanaša na kreditiranje prebivalstva, ki pa smo ga prilagodili razmeram in bankam omogočili, da pri izračunu kreditne sposobnosti ne upoštevajo začasnega izpada dohodkov.

Državni interventni zakoni z odlogi omogočajo lažje odplačevanje kreditov in blažijo ekonomske posledice zdravstvene krize. Odlogi plačil obveznosti kreditojemalcev so možni praktično od začetka nastopa krize. Pri podjetjih v panogah, katerih poslovanje je bilo najbolj omejeno ali ustavljeno zaradi ukrepov zaježitve prvega vala epidemije, je tudi delež izpostavljenosti, pri katerih so bili odobreni odlogi, najvišji. V najbolj prizadeti panogi (gostinstvu) je bil tako odlog odobren celo pri večini vseh posojil. Slovenski bančni sistem je sicer po deležu odloženih posojil podjetjem in prebivalstvu (oktobra je ta delež znašal skoraj 13 %) sodi med bančne sisteme z višjimi deleži.

Z ukrepi je delno naslovljen tudi likvidnostni položaj podjetij; uvedena je bila garancijska shema za posojila podjetjem. Razpoložljiva kvota za glavnice posojil sicer znaša 2 mrd EUR, vendar je bilo zaradi različnih razlogov do začetka decembra izkoriščenih samo dobrih 50 mio EUR teh sredstev.

Poslovanje bank v močno zaostrenih razmerah trenutno še lajšajo sprejeti protikrizni ukrepi. V prvih devetih mesecih leta so banke glede na razmere poslovale z dokaj visokim dobičkom (414 mio EUR), ki pa je bil v veliki meri tudi posledica enkratnega učinka (združitve dveh bank). Kreditna aktivnost bank se je močno znižala, obsežen pritok vlog v bančni sistem pa se je odrazil v povečanju najbolj likvidnih oblik naložb. Banke se zaradi upada kreditne rasti in padajočih donosnosti naložb soočajo z zmanjševanjem prihodkov, hkrati pa so se povečali stroški oslabitev in rezervacij. Delež nedonosnih izpostavljenosti (NPE) se je do vključno septembra kljub zaostrenim razmeram še zmanjševal. Spodbudno je, da je likvidnostni in kapitalski položaj bančnega sistema ostal dober. Ocenjujemo, da bo letos bančni sistem posloval z dobičkom nad 300 mio EUR, vendar bi brez enkratnega učinka znašal samo tretjino ocenjenega.

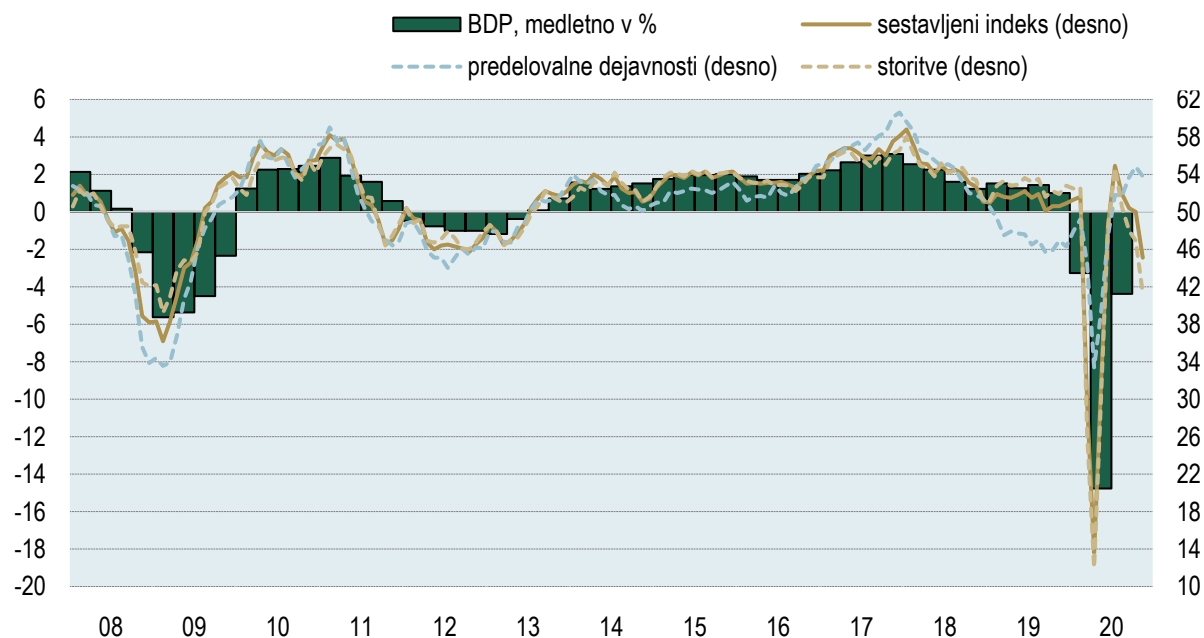
Tveganja za finančno stabilnost so se močno povečala. Ob visokem tveganju, ki izhaja iz poslabšanega makroekonomskega okolja, v Banki Slovenije izpostavljamo tudi povečano dohodkovno in kreditno tveganje v bankah, saj so se pogoji njihovega poslovanja močno zaostрили. V teh okoliščinah je bilo še posebej pomembno hitro in obsežno ukrepanje politik na nacionalni in nadnacionalni ravni, ki je pomirilo globalne finančne trge in ključno prispevalo k temu, da so pogoji financiranja v državah evrskega območja še naprej ugodni.

V prihodnjem letu in letih, ki sledijo, ob izteku moratorijev in ostalih interventnih ukrepov, pričakujemo poslabšanje kvalitete kreditnih portfeljev in večji pritisk na dobičkonosnost bank. Gibanja glede nedonosnih izpostavljenosti letos sicer ostajajo ugodna, vendar se povečuje tveganje, da bodo številne izpostavljenosti po izteku ukrepov prerazporejene v slabšo skupino izpostavljenosti ali celo med nedonosne izpostavljenosti. Upoštevajoč učinke COVID-19, bi se po naših ocenah do konca leta 2022 obseg in delež nedonosnih terjatev s trenutnih ravni lahko precej povečal. Ne glede na to pa kaže, da bo zaradi ugodnega izhodiščnega položaja in vseh sprejetih ukrepov bančni sektor tudi v prihodnjih dveh letih ostal kapitalsko in likvidnostno robusten.

1. MAKROEKONOMSKO OKOLJE

Letošnje leto zaznamuje izbruh pandemije koronavirusa, ki poleg zdravstvene krize prinaša zahtevne in doslej neznane izzive v svetovnem merilu. Posledica je med drugim tudi velik upad gospodarske aktivnosti tako v evrskem območju kot tudi v Sloveniji. Ta je bil najbolj izrazit v drugem letošnjem četrtletju, ki mu je letos poleti ob sproščanju omejitvenih ukrepov sledilo intenzivno okrevanje. V zadnjem letošnjem četrtletju se zaradi ponovnega širjenja Covid-19 znova soočamo s padcem aktivnosti, ki pa bo nekoliko nižji kot ob prvem valu epidemije. Visokofrekvenčni kazalniki že za november nakazujejo ponoven padec aktivnosti, saj sta se zaupanje v gospodarstvu in PMI evrskega območja precej znižala. Drugi val letošnje krize bo močnejše prizadel predvsem storitvene dejavnosti (slika 1). Ob zelo negotovih svetovnih gospodarskih in zdravstvenih razmerah se znižujejo napovedi gospodarske rasti, s čimer se podaljšuje obdobje, ki bo potrebno za vrnitev BDP na predkrizne ravni in dvig inflacije na željeno raven pod, a blizu 2 %.

Slika 1: Indeks nabavnih menedžerjev (PMI) in rasti BDP – evrsko območje

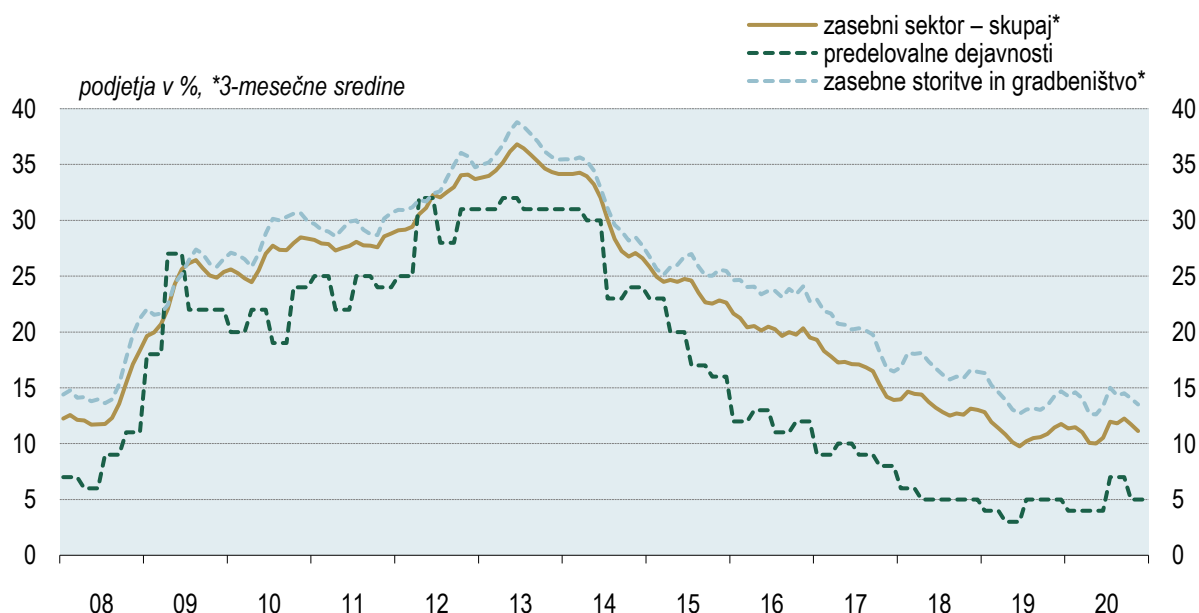

Opomba: Vrednost kazalnika PMI nad 50 označuje povečevanje aktivnosti, pod 50 pa zmanjševanje aktivnosti.

Vir: IHS Markit, Eurostat, preračuni Banke Slovenije.

Tudi slovensko gospodarstvo je v tretjem četrletju zelo hitro okrevalo, novembra pa so se razmere močno poslabšale, vendar manj kot spomladi. Četrtna gospodarska rast je dosegla 12,4 %, BDP pa je bil medletno manjši le še za 2,6 %, kar je ugodneje kot v evrskem območju. Močno okrevanje je bilo prisotno tako v zasebni potrošnji kot pri investicijah, opazno se je okrepil tudi blagovni izvoz. Vendar so se že novembra, podobno kot v evrskem območju, razmere močno poslabšale. Zaupanje v gospodarstvu se je skupaj z ocenami trenutnega in pričakovanega povpraševanja močno zmanjšalo. Črnogledost je izrazita med potrošniki, ki pričakujejo opazen dvig brezposelnosti in zelo zadržano trošenje. Vendar je padec aktivnosti tokrat manjši kot spomladi in je večinoma vezan na najranljivejše skupine zasebnih storitev. Podjetja vsaj v agregatu ne nakazujejo odpuščanj in ne poročajo o večjih finančnih težavah (slika 2), v predelovalnih dejavnostih pa ostajajo celo precej optimistična v ocenah povpraševanja. To je posledica domačih in mednarodnih ukrepov ekonomskih politik, večje prilagojenosti na poslovanje v epidemioloških razmerah in solidnejšega tujega povpraševanja v primerjavi s prvim valom. Kljub temu tudi za slovensko gospodarstvo velja, da bo nova poglobitev krize podaljšala obdobje okrevanja, s tem pa bo daljša tudi prisotnost domačih deflacijskih pritiskov.

Slika 2: Omejitveni dejavniki poslovanja v slovenskem gospodarstvu – financiranje

Opomba: Agregatna kazalnika sta izračunana s pomočjo deležev posameznih dejavnosti v njihovi skupni dodani vrednosti. Vključeni so odgovori na vprašanja o težavah pri pridobivanju posojil v gradbeništvo, težki dostopnosti do bančnih posojil v trgovini na drobno, finančnih ovirah v storitvenih dejavnostih in o finančnih težavah v predelovalnih dejavnostih. Podatki za predelovalne dejavnosti so četrtni.

Vir: SURS – anketni podatki, preračuni Banke Slovenije.

Velika večina dejavnosti je po majski sprostitvi najstrožjih omejevalnih ukrepov hitro okrevala, vendar so razlike v letošnji izgubi aktivnosti med njimi ostale izrazite (slika 3). Med dejavnostmi z razpoložljivimi mesečnimi kazalniki izstopajo informacijske in komunikacijske dejavnosti z minimalno izgubo prihodkov, kar je pričakovano, saj v to skupino med drugim sodijo računalniške storitve. Tudi padec aktivnosti v gradbeništvu je bil majhen, saj je bila izguba v drugem četrtletju v veliki meri nadomeščena z okrepljeno gradnjo stanovanjskih stavb in večjo investicijsko aktivnostjo države v nadaljevanju leta. V strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih je padec prihodkov letos do septembra znašal le 3 %, saj so se močno povečali prihodki v poslovnem svetovanju. Z normalizacijo razmer v dobavnih verigah in okrepljenim tujim povpraševanjem po šoku v marcu in aprilu so se razmere precej izboljšale v predelovalnih dejavnostih. Med pomembnejšimi dejavnostmi so se z globokim padcem septembra soočali le še v proizvodnji kovin, dobra tretjina panog pa je že presegla lanske ravni proizvodnje. Kljub temu je bila agregatna proizvodnja letos do septembra medletno manjša za 7 %. Z enakim padcem se soočajo v trgovini, kjer pa so se razmere prav tako močno izboljšale po majski odpravi ukrepov. V drugih skupinah dejavnosti je padec v letošnjih prvih devetih mesecih znašal 10 % ali več. Najizrazitejši je bil v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih in gostinstvu, in sicer med 25 % in 30 %. Ocenjujemo, da se je z novim valom epidemije verjetnost dolgotrajnejše krize v segmentu najranljivejših storitev povečala, pri čemer so te dejavnosti v domačem gospodarstvu pred krizo zagotavljale približno 22 % delovnih mest in ustvarile 20 % dodane vrednosti, v evrskem pa 25 % oziroma 19 %.¹

¹ Med dejavnosti, ki so neposredno najbolj prizadete zaradi epidemije in omejevalnih ukrepov, smo uvrstili trgovino in popravila motornih vozil (G), kopenski, vodni in zračni transport (H49–51), gostinstvo (I), publicistiko (J58), potovalne agencije (N79) ter kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti (R). Izračuni temeljijo na zadnjih dosegljivih letnih podatkih nacionalnih računov. Hkrati opozarjamo na veliko heterogenost med dejavnostmi znotraj skupin po enomestni šifri kvalifikacije SKD. Kot primer navajamo skupino N (druge raznovrstne poslovne dejavnosti), kjer znaša razlika v medletni izgubi prihodkov letos do septembra med najmanj in najbolj prizadeto dejavnostjo kar 69 odstotnih točk.

Slika 3: Gospodarska aktivnosti po dejavnostih v slovenskem gospodarstvu

Opomba: I – gostinstvo, N – druge raznovrstne poslovne dejavnosti, L – poslovanje z nepremičninami, D – oskrba z električno energijo, plinom in paro, H – promet in skladiščenje, G – trgovina, vzdrževanje in popravila vozil, C – predelovalne dejavnosti, B – rudarstvo, M – strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti, F – gradbeništvo, J – informacijske in komunikacijske dejavnosti.

Uporabljeni so originalni realni kazalniki proizvodnje, opravljenih gradbenih del oziroma prodaje.

Izračuni so prikazani brez decimalnih mest.

Vir: SURS, preračuni Banke Slovenije.

Banke so različno izpostavljene do dejavnosti, ki jih je kriza najmočnejše prizadela. Delež posojil, odobrenih gostinstvu, v celotnih posojilih bank podjetniškemu sektorju je oktobra znašal 5,4 %, bistveno manjša pa je izpostavljenost do naslednje s krizo najbolj prizadete dejavnosti, drugih raznovrstnih dejavnosti (N) z 1,3-odstotnim deležem v celotnih posojilih. Z ukrepi močno prizadete kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti pomenijo le 0,7 % v posojilih bank podjetjem, potovalne agencije le 0,3 %. Med dejavnostmi z večjo težo v posojilnem portfelju bank sodita dejavnost prometa in skladiščenja s 14,1 % (znotraj tega pa kopenski, zračni in vodni promet 2,9 %) in trgovina s 16-odstotnim deležem v vseh posojilih podjetjem. Predelovalne dejavnosti v celoti predstavljajo 30,8 % vseh posojil podjetjem, vendar je med njimi velika heterogenost glede na vpliv krize. To se odraža tudi v odlogih kreditnih obveznosti: pri podjetjih v panogah, katerih poslovanje je bilo najbolj omejeno ali ustavljeno zaradi ukrepov zaježitve prvega vala epidemije, je tudi delež izpostavljenosti, pri katerih so bili odobreni odlogi, najvišji. V najbolj prizadeti panogi (gostinstvu) je bil tako odlog odobren celo pri večini vseh posojil.

2. SCENARIJI POSLOVANJA BANK PRED SPREJETJEM UKREPOV

V Banki Slovenije smo tekom prvega vala epidemije Covid-19, torej pred obsežnim ukrepanjem ekonomskih politik, izvedli in objavili² preliminarno oceno sistemskih tveganj in odpornosti finančnega sektorja po alternativni metodi. Ocena je bila ob veliki negotovosti glede gospodarske situacije v prihodnjih mesecih namreč izvedena na podlagi dveh scenarijev gibanja BDP in je slonela na določenih predpostavkah, ki jih je treba upoštevati pri interpretaciji rezultatov. V scenarijih smo, v odvisnosti od števila predpostavljenih tednov zaustavitve gospodarstva, predvidevali naslednje stopnje rasti gospodarske aktivnosti: po blažjem scenariju se BDP v letu 2020 zniža za 6,2 %, po ostrejšem scenariju se BDP zniža za 16,1 %. Učinkov intervencijskih ukrepov na državni in naddržavni ravni pri analizi nismo upoštevali, saj, zaradi njihove v nekaterih primerih še ne povsem določene vsebine, njihovih učinkov v tistem obdobju še ni bilo mogoče zadovoljivo oceniti.

Takrat smo ocenili, da bo bančni sistem v letu 2020 ob realizaciji blažjega scenarija posloval blizu ničle. Predvidevali smo nadaljevanje upada rasti posojil gospodinjstvom, ki se je začelo že pred marcem 2020, pri posojilih podjetjem pa smo predvidevali predvsem upad dolgoročnih posojil (posojila za investicije) in povečanje kratkoročnih posojil (likvidnostna posojila). Predvidevali smo upad tako obrestnih kot neobrestnih prihodkov, kot ključen dejavnik, ki bo vplival na poslovni rezultat bank v letu 2020, pa smo izpostavili obseg neto oblikovanih oslabitev in rezervacij. Predvidevali smo le poslabšanje kreditnega portfelja pri podjetjih, ki pa naj bi ga blažili interventni ukrepi ter dober začetni finančni položaj podjetij. Do poslabšanja kakovosti portfelja prebivalstva bi prišlo zlasti zaradi povečanja brezposelnosti in upada dohodkov. Pričakovali smo, da kriza Covid-19 v prvih mesecih ne bo imela bistvenega učinka na likvidnost bančnega sistema, povečana tveganja v gospodarstvu pa bodo sčasoma povzročila pritiske na zniževanje kapitalske ustreznosti bank.

² [Ocena sistemskih tveganj in odpornosti finančnega sektorja ob epidemiji Covid 19.](#)

Pa drugi strani pa smo ocenili, da bo bančni sistem v letu 2020 ob realizaciji ostrejšega scenarija posloval z večjo izgubo. Predvidevali smo, da bi se ob večjem upadu gospodarske aktivnosti kakovost kreditnega portfelja močnejše poslabšala, posledično bi se izrazito povečali tudi stroški oslabitev in rezervacij, s katerimi bi banke porabile skoraj tri četrtine ustvarjenega dohodka. V primeru daljšega trajanja krize, manjše kreditne aktivnosti in težav z odplačevanjem posojil bi se začeli močnejše zniževati tudi obrestni prihodki. Prav tako bi se začele zmanjševati vloge nebančnega sektorja (pri podjetjih zaradi pomanjkanja prilivov ob začasnem prenehanju ali zmanjšanju poslovanja in pri gospodinjstvih zaradi nižjih dohodkov), s tem pa bi se lahko poslabšal likvidnostni položaj bank, predvsem pri bankah z manjšimi likvidnostnimi presežki. Ob izrazitejšem poslabšanju gospodarskega stanja bi se sposobnost bančnega sistema za absorpcijo izgub iz kreditnega tveganja s presežnim kapitalom močno znižala.

Ukrepi za blažitev posledic epidemije Covid-19, ki so jih države in centralne banke sprejele, so pomembno prispevali k ohranitvi stabilnosti finančnega sistema. Med njimi so za poslovanje bank zlasti pomembni ukrepi, ki so podjetjem in gospodinjstvom omogočili odlog odplačevanja posojil, ukrepi za spodbujanje kreditiranja podjetij in gospodinjstev za premostitev likvidnostnih težav, spodbude podjetjem iz najbolj prizadetih dejavnosti in drugi ukrepi za ohranitev podjetij in delovnih mest ter zagotovitev dohodka gospodinjstvom v obdobju, ki ga zaznamuje epidemija. Vsi ti ukrepi so imeli poleg učinka na realno gospodarstvo tudi pomemben učinek na ohranjanje oziroma čim manjše poslabšanje likvidnostnega in kapitalskega položaja bančnega sistema. Zaradi vseh ukrepov, ki smo jih nosilci ekonomskih politik sprejeli na področju denarne in fiskalne politike, regulative in nadzora bank, pa tudi zaradi naporov bank samih, se je situacija v bančnem sistemu v Sloveniji vsaj v prvih devetih mesecih odvila precej boljše, kot so sprva kazale ocene oz. kot bi se, če vsi ukrepi ne bi bili sprejeti.

3. UKREPI EKONOMSKIH POLITIK

Kot odziv na zdravstveno in posledično ekonomsko krizo smo se hitro ter odločno in usklajeno odzvali nosilci različnih ekonomskih politik, tako v Sloveniji, kakor tudi širše. Denarna politika poleg splošnega cilja zasleduje tudi cilj umiritve zaostrenih razmer na finančnih trgih in zagotovitve dovoljšne likvidnosti bankam in podjetjem za prevetritev likvidnostnega krča. Regulatorni nadzorstveni ukrepi sledijo cilju zagotavljanja finančne stabilnosti, zlasti krepitvi spodbud in zmožnosti bančnega sektorja za podporo gospodarstvu. Fiskalni ukrepi pa so usmerjeni v obvladovanje zdravstvenega položaja, ohranjanje delovnih mest in podjetij, blaženje socialnih posledic krize ter zagotavljanje likvidnosti. Vsi ukrepi so v veliki meri omogočili tudi, da se zdravstvena in ekonomska kriza ni v večji meri odrazila v bančnem sistemu, kot je bilo sprva ocenjeno. V nadaljevanju povzemamo nekaj za finančni sistem ključnih ukrepov, ki so bili sprejeti v tem okviru.

3.1 Denarna politika zagotavlja zadostno likvidnost bančnega sistema

Zaradi zasledovanja inflacijskega cilja »pod a blizu 2 %« in slabih gospodarskih obetov, je bila denarna politika ECB že pred izbuhom epidemije spodbujevalno naravnana.³ Ob širjenju epidemije v Evropo je preplah na finančnih trgih povečal tveganje za pretiran popravek tržnih vrednotenj finančnih instrumentov. Tržno financiranje podjetniškega sektorja je skoraj povsem zastalo, obenem pa so se povečali pribitki na državne obveznice, kar bi lahko povečalo stroške zadolževanja bankam in podjetjem v evrskem območju. Istočasno so za premostitev likvidnostnih težav, ki so jih povzročili ukrepi za zaježitev širjenja virusa, podjetja v evrskem območju povečala povpraševanje po likvidnostnih posojilih na zgodovinske nivoje.

³ V septembru 2019 je Svet ECB sprejel paket ukrepov, ki v grobem zajema spust obrestne mere na mejni depozit na -0.5 %, ponovna aktivacija neto nakupov v višini 20 mrd EUR v okviru programa odkupa vrednostnih papirjev (APP), rahljanje pogojev v okviru operacij TLTRO III in dvotirni sistem obrestovanja presežnih rezerv. Podrobnosti odločitev so na voljo na povezavi:

<https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2019/html/ecb.mp190912~08de50b4d2.en.html>.

Odziv denarne politike ECB je bil ciljan v miritev zaostrenih razmer na finančnih trgih in zagotavljanje dovoljšne likvidnosti bankam in podjetjem za reševanje likvidnostnega krča. Med sprejetimi ukrepi sta tako osrednjo vlogo dobila nov urgentni pandemični program odkupa vrednostnih papirjev (ang. Pandemic emergency purchase programme, PEPP) in rahljanje pogojev pri ciljno usmerjenih operacij dolgoročnejšega refinanciranja (ang. Targeted long-term refinancing operations, TLTRO III). Pri prvem je bila ključna fleksibilnost pri porabi 1.350 mrd EUR predvidenih sredstev, ki je zagotavljala, da so bili nakupi usmerjeni v segmente trga tistih gospodarstev, kjer so se pogoji financiranja zaradi izbruha epidemije bolj zaostri. Program je uspešno vrnil pribitke na ravni, ki zagotavljajo spodbujevalno naravnost denarne politike v vseh gospodarstvih evrskega območja. Na drugi strani je rahljanje pogojev v okviru programa TLTRO III bankam omogočilo, da so brez likvidnostne stiske pomagale zagotoviti financiranje podjetjem, ki so morala premostiti izpad denarnega toka zaradi ukrepov za zamejitev epidemije. Uspešnost programa se odraža v črpanju sredstev v okviru programa, ki je preseglo pričakovanja.⁴ Ukrepi so pomagali tudi slovenskemu gospodarstvu, ne nazadnje pa tudi državi, saj so se pribitki državnih obveznic po začetnem porastu bolj ali manj vrnili na ravni pred krizo.

3.2 Ukrepi makrobonitetne politike so prispevali k ohranitvi finančne stabilnosti

V Banki Slovenije smo aprila letos sprejeli sklep o makrobonitetni omejitvi razdelitev dobičkov bank, s katerim smo bankam za eno leto omejili izplačilo dobičkov v denarju, odkup lastnih delnic in izplačilo variabilnega dela prejemkov skupini opredeljenih zaposlenih. Povod za uvedbo ukrepa je bila izrazita negotovost gospodarskih in finančnih posledic ob izbruhu krize Covid-19 ter s tem povezano oteženo planiranje kapitalskih potreb bank za stabilno financiranje gospodarstva. Ta negotovost se z nadaljevanjem drugega vala epidemije Covid-19 od oktobra 2020 ne zmanjšuje bistveno in se kaže v pričakovanju počasnejšega gospodarskega okrevanja, kot je bilo pričakovano spomladi.

⁴ Drugi ukrepi zajemajo dodatna sredstva v okviru programa APP, povečevanje primerne kolateralne za zavarovanje operacij v okviru evrosistema in nekatere regulatorne ukrepe, ki bankam lajšajo pritisk na kapitalno ustreznost.

Ocenjujemo, da so bili cilji, zastavljeni ob uvedbi makrobonitetnega ukrepa, doseženi. Odpornost bank na sistemska tveganja, zlasti na povečano kreditno tveganje, je z zadržanjem dobičkov in s tem povečanjem CET1 kapitala za skoraj devet odstotkov ostala na visoki ravni. Tako bančni sistem razpolaga z dovolj velikim kapitalom za pokrivanje tudi večjih izgub iz kreditnega tveganja, hkrati pa jim kapitalski presežek omogoča pokrivanje potreb po kreditiranju gospodarstva. Poleg tega menimo, da je bil s tem dosežen tudi močan demonstracijski učinek, saj večina bank ni izplačala dobičkov v obliki dividend ali variabilnih nagrad v obdobju, ko so bili sprejeti javnofinančni ukrepi in ukrepi denarne politike z namenom ohranjanja gospodarske aktivnosti.

Ob nedavni presoji utemeljenosti ukrepa smo presodili, da ukrep ostaja v veljavi do začetka aprila 2021. Pri tem lahko ob pomembnem zmanjšanju tveganj ukrep predčasno prekličemo ali ob porastu tveganj podaljšamo njegovo veljavnost, naša odločitev pa bo temeljila tudi na rešitvah, ki jih bomo v zvezi s tem sprejemali v evropskih institucijah.

Tudi v času zaostrenih zdravstvenih in ekonomskih razmer je ostal v veljavi zavezujoč makrobonitetni ukrep, ki se nanaša na kreditiranje prebivalstva, a smo v obdobju trajanja epidemije bankam omogočili, da pri izračunu kreditne sposobnosti ne upoštevajo začasnega izpada dohodkov. Ob uvedbi tega instrumenta novembra lani je bil poleg vzpostavitve minimalnih kreditnih standardov cilj ukrepa ublažiti prekomerno kreditno rast, ki se je pojavljala pri potrošniških posojilih. Kot kaže naša zadnja analiza, je bil ta cilj dosežen, čeprav je zaradi pandemije učinke ukrepa trenutno nemogoče razločiti od učinkov, ki jih je gibanju potrošniških posojil zadala trenutna kriza. Glede na anketo o povpraševanju po posojilih so makrobonitetni ukrepi Banke Slovenije manj pomembni, saj bo bili na zadnjem mestu med razlogi za zavrnitev kreditne vloge.

Kljub omejitvam analize zaradi aktualnih razmer pa lahko zaključimo še naslednje: i) kljub povečanemu kreditiranju nebančnih ponudnikov po uvedbi ukrepa so ti nadomestili le okrog 5 % zmanjšanja obsega potrošniškega kreditiranja; ii) banke makrobonitetne omejitve kreditiranja prebivalstva večinoma upoštevajo in iii) posojila, ki odstopajo od makrobonitetnih omejitev Banke Slovenije, so bolj tvegana, kar se kaže v višjem odstotku odlogov oziroma nedonosnih posojil.

3.3 Interventni zakoni omogočajo lažje odloge kreditov in blažijo ekonomske posledice zdravstvene krize

Pomemben del interventnih ukrepov se nanaša na obvladovanje zdravstvenega položaja, Vsi sprejeti ukrepi imajo pomemben učinek tudi na bančni sistem in ohranjanje finančnega posredništva. Nekaj od teh ukrepov oziroma njihovih učinkov osvetlimo v nadaljevanju.

Pomembni učinki izhajajo iz sprejetih odločitev glede odlogov plačila obveznosti kreditojemalcev, po katerem so kmalu po začetku krize lahko pravne in fizične osebe zaprosile za enoletni odlog plačila nezapadlih obveznosti iz kreditnih pogodb. V določenih primerih je zagotovljeno tudi delno državno poroštvo za odložene obveznosti. V običajnih pogojih bi tovrstne odloge plačil morale banke pripoznati v obsežnih prerazporejanjih svojih terjatev v portfelje slabše kvalitete in oblikovati dodatne oslavitve kreditnega portfelja, vendar so skoraj sočasno sprejete regulatorne rešitve na ravni EU in v Sloveniji omogočile bankam, da upoštevajo izredne in začasne okoliščine teh prerazporeditev ne izvedejo. Ta olajšava za kreditojemalce in banke je začasna, saj trenutne odločitve EU institucij in tudi naše nacionalne rešitve že nakazujejo ukinjanje teh olajšav v naslednjem letu.

Slovenski bančni sistem po deležu odloženih posojil podjetjem in prebivalstvu sodi med države z višjimi deleži. Delež posojil, pri katerih so bili odobreni odlogi, v celotnih posojilih podjetjem in prebivalstvu na nivoju bančnega sistema konec septembra znaša kar 12,9 %. Pri podjetjih je v panogah, katerih poslovanje je najbolj omejeno ali ustavljeno zaradi ukrepov zaježitve epidemije, delež izpostavljenosti, pri katerih so bili odobreni odlogi, največji. Ker je tudi padec aktivnosti v teh dejavnostih največji, je verjetnost bodočega prehoda teh podjetij med neplačnike večja.

Z ukrepi je delno naslovljen tudi likvidnostni položaj podjetij; uvedena je bila garancijska shema za posojila podjetjem. Razpoložljiva kvota za glavnice posojil sicer znaša 2 mrd EUR, vendar pa je bilo zaradi različnih razlogov do začetka decembra koriščenih samo dobrih 50 mio EUR teh sredstev. Razlogov za skromno koriščenje je več, iščemo pa jih lahko tudi v precejšnji kompleksnosti sistema odobravanja teh posojil. Banke so namreč že kmalu po razglasitvi zakona, ki omogoča tovrstna posojila, navajale, da je izvajanje samega postopka precej zapleteno, zagotavljanje zahtevane dokumentacije pa predstavlja veliko operativno breme tako za banko kot za komitenta. Po drugi strani pa je dejstvo tudi to, da so novi likvidnostni krediti z jamstvom države le ena izmed oblik pomoči države gospodarstvu, pestra je namreč tudi ponudba financiranj SID banke ter preostalih likvidnostnih kreditov bank.

4. POSLOVANJE BANK V LETOŠNJEM LETU

Poslovanje bank v močno zaostrenih razmerah trenutno še lajšajo sprejeti protikrizni ukrepi, vendar je hkrati mogoče pričakovati, da se bodo posledice krize, ki jih trenutno čuti predvsem realni sektor, v bankah odrazile z zamikom. Bančni sistem je v prvih devetih mesecih leta glede na razmere posloval z dokaj visokim dobičkom, ki pa je bil v veliki meri tudi posledica enkratnega učinka. Kreditna aktivnost bank se je močno znižala, obsežen pritok vlog v bančni sistem pa se je odrazil v povečanju najbolj likvidnih oblik naložb. Banke se zaradi upada kreditne rasti in padajočih donosnosti naložb soočajo z zmanjševanjem prihodkov, hkrati pa so se povečali stroški oslabitev in rezervacij. Delež nedonosnih izpostavljenosti (NPE) se je do vključno septembra kljub zaostrenim razmeram še zmanjševal. Spodbudno je, da je likvidnostni in kapitalski položaj bančnega sistema ostal dober.

Rast bilančne vsote se je letos povečevala in septembra dosegla 7,5 % medletno. Njen obseg se je v prvih devetih mesecih povečal za 2,3 mrd EUR na 43,5 mrd EUR. Ob obsežnem povečanju vlog nebančnega sektorja in zmanjšanju kreditiranja so banke povečale najbolj likvidne oblike naložb, zlasti v obliki terjatev do centralne banke. V bančnih naložbah se je ohranil razmeroma visok delež vrednostnih papirjev, ki je na ravni bančnega sistema znašal petino bilančne vsote. Med obveznostmi so se letos izrazito povečale vloge nebančnega sektorja.

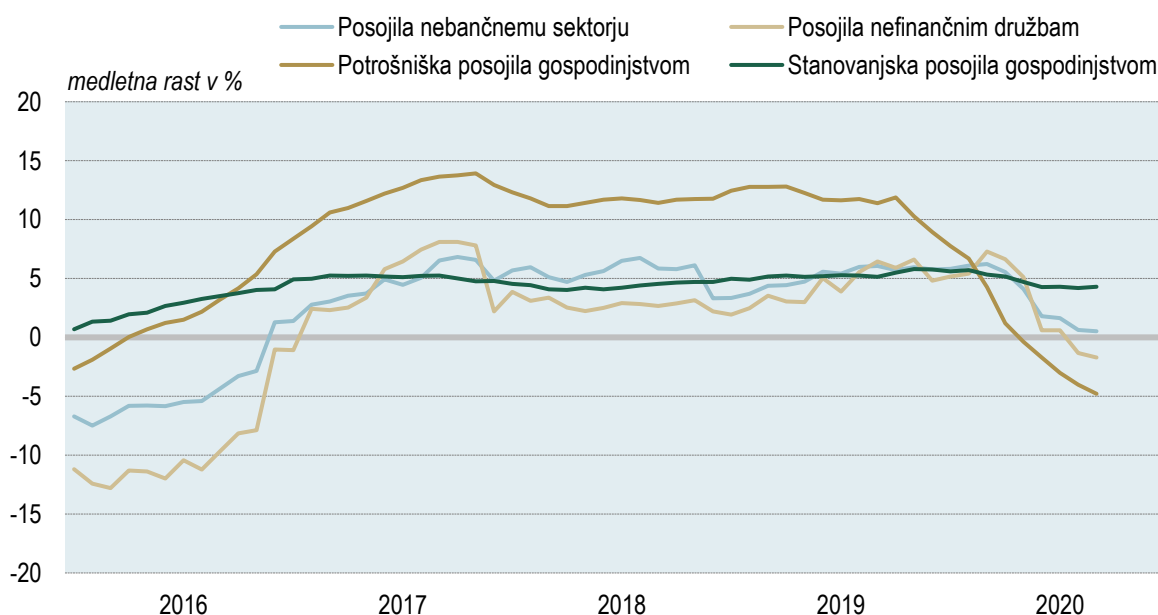
Kreditna aktivnost bank se je zaradi pandemije Covid-19 in njenih negativnih posledic za gospodarsko aktivnost letos močno znižala, vendar so razlike med posameznimi vrstami posojil precejšnje. Posojila nebančnemu sektorju so se do konca septembra povečala le za 35 mio EUR, kar je najnižji prirast po letu 2016, če upoštevamo obdobje prvih devetih mesecev posameznega leta. Medletna rast posojil nebančnemu sektorju je, kljub letošnjemu znižanju za več kot pet odstotnih točk, še ostala pozitivna, septembra je znašala 0,5 %.

Močna upočasnitev rasti posojil gospodinjstvom je bila predvsem posledica zmanjšanja potrošniških posojil, medtem ko so stanovanjska posojila še naprej naraščala. Kot je razvidno iz slike 4, se je rast posojil gospodinjstvom letos do septembra znižala na 1,4 % medletno. Zmanjševanje njihovega obsega je bilo prisotno zlasti v prvi polovici letošnjega leta, ko je bila ob prvem valu epidemije možnost trošenja za dobrine in storitve bistveno manjša. Potrošniška posojila so se letos nepretrgoma zniževala, septembra so bila medletno nižja za

4,8 %, kar lahko pripišemo povišani splošni negotovosti, nižjim prihodkom prebivalstva in učinku makrobonitetnih omejitev kreditiranja prebivalstva. Po drugi strani pa opazamo, da se je rast stanovanjskih posojil letos sicer upočasnila (na 4,3 %), vendar ni bistveno odstopala od povprečne medletne rasti v zadnjih petih letih. Slednje lahko pripišemo tudi razmeroma ugodnim gibanjem na trgu nepremičnin, saj je kljub krizi gibanje večine kazalcev trga nepremičnin ostalo razmeroma stabilno.

Rast posojil podjetjem se je z velikim upadom gospodarske aktivnosti po razglasitvi pandemije močno upočasnila in postala prvič po januarju 2017 negativna. Posojila podjetjem so bila septembra medletno nižja za 1,7 %. Skladno s pričakovanji se je pomembno spremenila struktura posojil, pri čemer je povpraševanje po posojilih za investicije upadlo, medtem ko se je povečalo povpraševanja po posojilih za tekoče poslovanje in likvidnostne namene. Prihodnja posojilna aktivnost na tem segmentu kreditiranja bo v veliki meri odvisna od gospodarskega okrevanja.

Slika 4: Rast posojil po sektorjih

Vir: Banka Slovenije

Kljub globokemu padcu gospodarske aktivnosti so se nedonosne terjatve bank zmanjševale še več mesecev po začetku krize. Na ravni celotnega portfelja se je delež nedonosnih izpostavljenosti bank od začetka epidemije do septembra zmanjšal za 0,4 o.t., na 1,8 %. Najhitreje so banke v tem obdobju zmanjševale NPE v portfelju

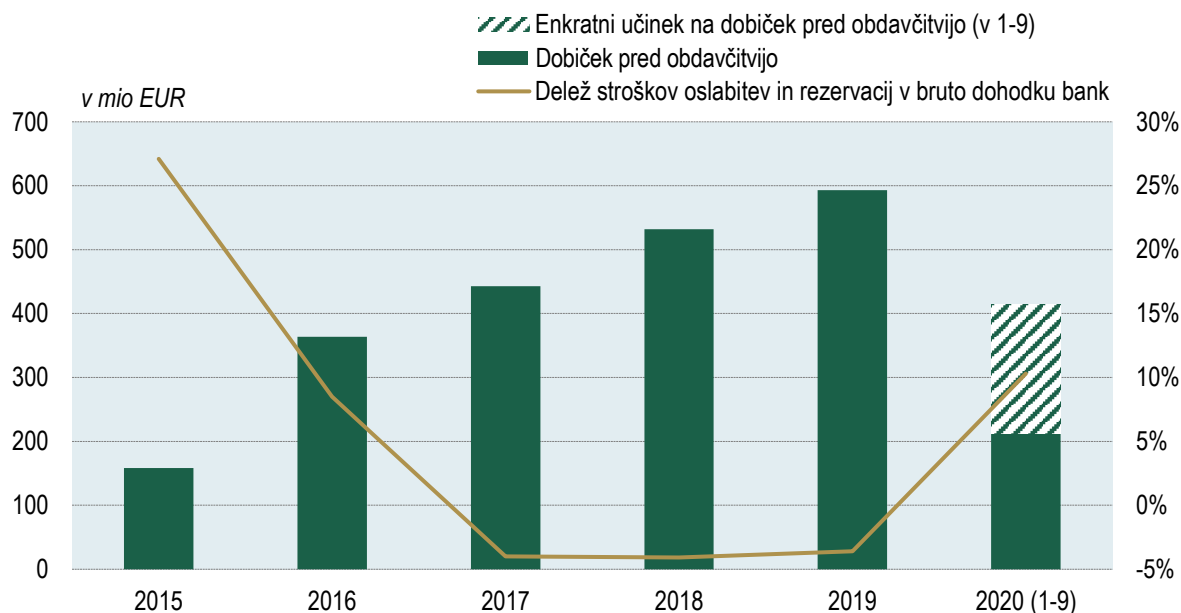
podjetij, tako da je delež nedonosnih izpostavljenosti v tem segmentu do konca septembra upadel že na 3,7 %. Tudi pri dejavnostih, ki jih je tokratna kriza nadpovprečno prizadela in močno oklestila njihove prihodke in likvidnost, do septembra še ni bilo opaziti naraščanja NPE. V prvih mesecih krize so se NPE povečali pri potrošniških posojilih, vendar se je porast junija ustavil, delež pa stabiliziral pri 2,7 %. Pri stanovanjskih posojilih je padajoči trend NPE vztrajal tudi v mesecih po začetku krize, od junija dalje pa se je delež stabiliziral okrog 1,7 %. Takšna gibanja so v nasprotju s prvimi predvidevanji, hkrati pa lahko zaključimo, da so, ob zaostrenih pogojih poslovanja in posledično poslabšanju finančnega položaja gospodinjstev in podjetij, ključno vlogo pri ohranjanju ugodnih trendov odigrali sprejeti ukrepi ekonomskih politik.

Vloge nebančnega sektorja so se kljub zaostrenim razmeram letos povečale in tako ostale stabilen vir financiranja bank. Septembra so bile medletno višje za 9,7 % zlasti zaradi rasti vlog gospodinjstev (9,5 %) in podjetij (12,2 %). Njihovo izrazito povečanje je bilo prisotno predvsem v drugem četrtletju letošnjega leta, kar lahko pripišemo predvsem nižji potrošnji in sočasni pomoči države pri blaženju posledic pandemije z ukrepi na trgu dela. Povečale so se predvsem vloge na vpogled, saj varčevalcem omogočajo takojšen dostop do privarčevanih sredstev v primeru morebitnih potreb. Septembra so vloge na vpogled predstavljale že 77 % vseh vlog nebančnega sektorja oziroma 59 % bilančne vsote bančnega sistema. Odvisnost bančnega sistema od ostalih virov financiranja je ostala majhna.

Dobičkonosnost bančnega sistema se je v danih razmerah letos zmanjšala. Dobiček pred obdavčitvijo je do septembra 2020 na ravni bančnega sistema znašal 414 mio EUR in je za petino zaostajal za lanskim v enakem obdobju. Velja poudariti, da je razmeroma majhen zaostanek posledica enkratnega učinka združitve dveh bank, ki se je odrazil v višjih neobrestnih prihodkih. Brez tega učinka bi bila realizacija v prvih devetih mesecih letošnjega leta bistveno manjša, in sicer polovico (5,7 %) realizirane (11,3 %). Če je sproščanje oslabitev in rezervacij v preteklih letih pomembno vplivalo na visoke dobičke bančnega sistema (ta je bil lani celo zgodovinsko najvišji), pa so se zaostrene razmere letos že začele odražati v obratu tudi v tem segmentu. Banke so letos že beležile stroške oslabitev in rezervacij, vendar je ostal njihov delež v ustvarjenem bruto dohodku še razmeroma nizek, kar lahko pripišemo tudi določenim regulatornim olajšavam, ki so jih banke deležne s ciljem ohranjanja njihove sposobnosti in pripravljenosti za podporo realnemu gospodarstvu. Vendar pa pritisk na dobičkonosnost

bank ostaja prisoten tudi preko težjega ustvarjanja neto obrestnih in neobrestnih prihodkov bank zaradi upada kreditiranja in poslabšanih gospodarskih razmer (torej tudi zaradi manjšega kreditnega povpraševanja).

Slika 5: Dobiček bank pred obdavčitvijo in delež neto stroškov oslabitev in rezervacij v bruto dohodku

Vir: Banka Slovenije.

Trenutno ocenjujemo, ocena pa je dokaj konsistentna tudi z ocenami samih bank, da bo letos bančni sistem posloval z dobičkom nad 300 mio EUR.^{5,6} Kot že omenjeno je na prvi pogled relativno ugoden rezultat v precejšnji meri posledica enkratnega učinka, sicer bi bil ocenjeni dobiček samo tretjino omenjenega. Opazno je znižanje

⁵ Ocene temeljijo na treh alternativnih pristopih, tj. pristop proporcionalne projekcije dosedanjih gibanj z upoštevanjem zgodovinskih sezonskih gibanj, uporaba sezonskega modela časovnih vrst ter pristop napovedi bilančnega poslovanja na podlagi satelitskih modelov za posamezna bančna tveganja, ki se združijo preko računovodskih enačb. Zadnji pristop temelji na osrednji napovedi objavljeni v *Napovedi makroekonomskih gibanj v Sloveniji, junij 2020*. Osrednja napoved makroekonomskih gibanj temelji na predpostavki uspešne zajeitve Covid-19 virusa in njegovega obvladljivega ponovnega širjenja, tj. brez ponovne uvedbe strogih omejitvenih ukrepov, kar pomeni, da druga uvedba strogih omejitvenih ukrepov v letu 2020 v ocenah še ni bila upoštevana, prav tako pa tudi ne novi paket interventnih ukrepov iz šestega protikoronskega zakona. Vsak pristop ima svoje prednosti in slabosti ter temelji na omejitvah in predpostavke, ki so podrobneje popisane v internih gradivih.

⁶ Banke so plane izkaza uspeha pripravile na konsolidirani osnovi, medtem ko so ocene Banke Slovenije narejene na posamični osnovi.

skoraj na vseh elementih bančnih prihodkov, predvsem na neto obrestnih in neobrestnih prihodkih. Po drugi strani bodo obrestni odhodki letos nekoliko porasli, zaradi povečanja obsega izdanih dolžniških vrednostnih papirjev, ki za banke načeloma predstavljajo dražji vir financiranja, a se bodo ohranili na nizkih ravneh. Operativni stroški se bodo glede na lani zvišali, med drugim zaradi računovodske spremembe v poročanju, tj. premika nekaterih postavk iz drugih poslovnih odhodkov v operativne stroške.

5. TVEGANJA ZA BANČNI SISTEM

Izhodiščni finančni položaj podjetij in gospodinjstev je bil ob vstopu v aktualno krizo dober, kar je zaradi ustvarjenih rezerv prispevalo k začetni premostitvi likvidnostnih težav že pred sprejetjem vseh ukrepov ekonomskih politik. Kljub temu so bila ključna tveganja takoj ob izbruhu krize ocenjena kot močno povečana in z rastočo tendenco, predvsem zaradi negotovosti glede trajanja in globine krize in stanja, v katerem bodo komitenti bank po koncu krize in ob prenehanju vseh blažilnih ukrepov. Tveganja in odpornost bančnega sistema prikazuje tabela 1.

Tabela 1: Prikaz tveganj in odpornosti za slovenski bančni sistem

	2018	2019	Q1 2020	Q2 2020	Q3 2020	Tendenca spremembe na lestvici
Sistemska tveganja						
Makroekonomsko tveganje						►
Dohodkovno tveganje						▲
Kreditno tveganje						▲
Tveganje, ki izhaja iz lizing družb						►
Tveganje, ki izhaja iz nepremičninskega trga						▲
Tveganje financiranja						►
Obrestno tveganje						►
Odpornost na sistemska tveganja						
Bančni sistem: solventnost						▼
Bančni sistem: likvidnost						▼

legenda	tveganje	nizko visoka	zmerno srednja	povečano nizka	visoko zelo nizka
	odpornost				

Opomba: Pri prikazu tveganj in odpornosti se ocena na barvni lestvici nanaša na oceno do enega četrtertletja vnaprej. Puščica predstavlja pričakovano spremembo tveganja oziroma odpornosti na lestvici (navzgor ali navzdol) v nekoliko daljšem horizontu, okrog enega leta. Pri tveganjih usmeritev puščice navzgor (navzdol) pomeni povečanje (zmanjšanje) tveganja, pri odpornosti pa njeno krepitev (slabitev). Prikaz tveganj in odpornosti v bančnem sektorju temelji na analizi ključnih tveganj in odpornosti za slovenski bančni sistem ter je opredeljen kot sklop kvantitativnih in kvalitativnih kazalnikov za opredelitev in merjenje sistemskega tveganja in odpornosti. Vir: Banka Slovenije.

Poleg makroekonomskega tveganja, ki je zaradi aktualnih razmer močno povečano in ga ocenjujemo kot visoko (rdeče), je povečano tudi dohodkovno tveganje. Banke se namreč ob pandemiji Covid-19 soočajo z zaostrenimi pogoji poslovanja, ki jim močno poslabšujejo pogoje za ustvarjanje dobička. Že na podlagi makroekonomskih napovedih s konca lanskega leta, v katerih smo predvideli upočasnitev gospodarske rasti v letošnjem letu, smo za letošnje leto pričakovali preobrat pri trendu oslabitev in rezervacij, tj. konec njihovega sproščanja po treh letih. Nepričakovan nastop krize in porast kreditnega

tveganja je rezultiral v takojšnjih stroških oslabitev v vseh bankah, tako na nedonosnem, kot na donosnem delu portfelja. Kar je bil eden glavnih dejavnikov visokih dobičkov bank v preteklih letih, je tako postal ključni dejavnik njihovega zmanjševanja v tem in verjetno tudi v prihodnjem letu. Zaradi negotovosti glede prihodnjih tendenc v gospodarstvu je negotov tudi razvoj kreditnega tveganja in bodočega oblikovanja oslabitev, kar ohranja dohodkovno tveganje na povečani ravni in tendenco tega tveganja kot naraščajočo.

Dejavnik povečanega dohodkovnega tveganja pa niso samo omenjeni stroški oslabitev in rezervacij, ampak tudi upadanje kreditiranja. Kreditiranje se letos zmanjšuje pod vplivom zmanjšane povpraševanja po posojilih in zaostrenih kreditnih standardov bank, kot odziva bank na zaostrene razmere v makrookolju. Rezultati naše ankete o povpraševanju podjetij po posojilih kažejo, da se to omejuje na posojila za tekoče poslovanje in likvidnostna posojila. Predvsem prva so praviloma odobrena za krajše obdobje in njihovo zapadanje (v kolikor niso odložena) hitreje zmanjšuje obstoječi obseg posojil, obnavljanje pa je ob omejitvah poslovanja manjše kot v normalnih pogojih gospodarjenja. Investicijski načrti podjetij so zaradi negotovosti premaknjeni v prihodnost, posledično tudi povpraševanje po teh posojilih. Trenutno negativne medletne rasti posojil podjetjem in potrošniških posojil prebivalstvu pa lahko vztrajajo dalj časa in negativno vplivajo na dohodek bank.

Omenili smo že obrat v trendu oslabitev in rezervacij, kar lahko osvetlimo tudi z vidika računovodskega standarda MSRP9. Za razliko od predhodnega standarda, ko so se oslabitve oblikovale šele s prehodom donosnih med nedonosne izpostavljenosti, naj bi se skladno z novim standardom največ oslabitev oblikovalo na začetku recesije, saj je pri oblikovanju oslabitev skladno s standardom potrebno upoštevati pogled vnaprej. Posledično naj bi banke na podlagi slabših makroekonomskih obetov takoj modelsko oblikovale oslabitve za trenutno še donosne izpostavljenosti. Poleg tega je pričakovan prenos donosnih finančnih sredstev iz skupine 1 v skupino 2, kjer banke namesto enoletnih oblikujejo višje vseživljenjske oslabitve iz kreditnega tveganja. V primeru nenadnega poslabšanja bi iz omenjenih naslovov pričakovali višja ciklična povečanja oslabitev, kar se trenutno delno tudi pokaže v rezultatih poslovanja bank. Kljub beleženju stroškov oslabitev in rezervacij v letošnjem letu pa lahko zaključimo, da bi bil učinek še večji, v kolikor ne bi bili sprejeti regulatorni ukrepi in napotki bankam glede manj prociklične interpretacije računovodskega standarda.

Kreditno tveganje v bančnem sistemu je bilo zaradi nenadnega poslabšanja gospodarskih razmer takoj ob začetku epidemije ocenjeno kot povečano. Ne glede na sicer še ugodne kazalnike glede nedonosnih izpostavljenosti imamo pri tej oceni v uvidu zavedanje, da posamezni deli gospodarstva in gospodinjstev ne bodo uspeli nadaljevati poslovanja oziroma odplačevanja dolgov. Anketni podatki kažejo, da je petina vseh gospodinjstev z najnižjim neto premoženjem nadpovprečno zadolžena v primerjavi z evroobmočjem in ima nadpovprečne stroške odplačevanja celotnega dolga. Prav to pa so segmenti dolžnikov, kjer lahko najprej pride do naraščanja nedonosnih izpostavljenosti. Nadaljnji prehodi med neplačnike oziroma NPE so odvisni od trajanja krize in omejevalnih ukrepov za preprečitev širjenja epidemije. V najbolj prizadetih podjetjih in dejavnostih se ti prehodi med NPE lahko zgodijo še pred koncem obdobja odobrenih odlogov.

Po drugi strani pa tveganje financiranja ostaja zmerno, saj je bančni sistem malo odvisen od tujih virov, hkrati pa se nadaljuje pritok vlog nebančnega sektorja. Zaradi majhne odvisnosti od grosističnih virov financiranja je bančni sistem manj izpostavljen negativnim vplivom gibanj na mednarodnih finančnih trgih na financiranje. Tudi delež obveznosti bank do Evrosistema ostaja nizek, pri 3,2 % bilančne vsote. Tako ostajajo vloge nebančnega sektorja najpomembnejši in stabilen vir financiranja bank. Letos je v banke priteklo nadpovprečno veliko vlog glede na pretekla leta. Tako kot pri prebivalstvu so se tudi pri podjetjih vloge pri bankah opazneje povečale v prvih mesecih pandemije Covid-19, v tretjem četrtletju pa se je njihov pritok umiril. Ocenjujemo, da se bo obseg vlog prebivalstva v zadnjih mesecih letošnjega leta prehodno povečal, zaradi ponovne zaustavitve nekaterih gospodarskih dejavnosti in javnega življenja ter s tem zmanjšanju možnosti za trošenje. V prihodnje pa pričakujemo, da se bo s poslabšanjem razmer na trgu dela rast vlog gospodinjstev umirila, prav tako rast vlog podjetij, saj bodo podjetja potrebovala sredstva za premostitev likvidnostnih in drugih težav.

Ob upadu kreditiranja bank v letošnjem letu in obsežnem pritoku vlog v bančni sistem se povečuje razlika med prirastom vlog nebančnega sektorja in prirastom posojil nebančnemu sektorju. Posledično se je, po nekaj stabilnih letih, znižalo tudi razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja (LTD), ob polletju je znašalo 71,8 %, kar kaže na to, da (lahko) banke povečanje vlog usmerjajo v vse manj donosne naložbe. Možen vir nestabilnosti financiranja bančnega sistema izhaja iz vrzeli v ročnosti med naložbami in obveznostmi, vendar je ob dobrem likvidnostnem položaju zmožnost absorpcije negativnih učinkov morebitne realizacije tveganja financiranja razmeroma dobra.

Tudi tveganje za bančni sistem, ki izhaja iz trga nepremičnin, ostaja zmerno. Navkljub krizi Covid-19 je dinamika večine kazalcev s trga nepremičnin še vedno stabilna, njihova rast pa zmerna. Rast cen stanovanjskih nepremičnin se je umirila in ocenjujemo, da so te cene še vedno blizu dolgoročnega ravnovesja. Izpostavljenost bank gradbenemu sektorju in sektorju poslovanja z nepremičninami je veliko manjša kot ob zadnji krizi, tudi rast stanovanjskih posojil je bila v zadnjih letih zmerna. Pandemija Covid-19 ni resneje vplivala na rast stanovanjskih posojil, ki ostaja stabilna in le nekoliko nižja kot v preteklih letih. Dokončni vpliv krize na trg stanovanjskih in poslovnih nepremičnin bo sicer odvisen od njenega trajanja in hitrosti okrevanja gospodarstva, predvsem bo odločujoč vpliv drugega vala pandemije v Evropi. Posledično smo ohranili tendenco povečanja tveganja v prihodnosti.

Odpornost bančnega sistema na negativne učinke ob morebitni uresničitvi tveganj je ostaja visoka zaradi dobrega kapitalskega in likvidnostnega položaja bank, obstajajo pa razlike med posameznimi bankami. Skupna kapitalaska ustreznost na konsolidirani osnovi se je v prvem polletju 2020 zvišala na skoraj 20 %, kapitalaska ustreznost CET1 pa se je minimalno znižala. Tako ostaja kapitalaska ustreznost slovenskega bančnega sistema nad povprečjem evroobmočja, vendar ob zavedanju, da so razlike med posameznimi bankami precejšnje. Kapital se je povečal tako z instrumenti podrejenega dolga, kakor tudi z zadržanimi dobički preteklega poslovnega leta. Slednje so banke skladno z makrobonitetnim ukrepom Banke Slovenije zadržale v celoti in tako prispevale k robustnosti bančnega sistema. Ne glede na trenutno oceno, pričakujemo, da se bo kapitalaska odpornost bančnega sistema v prihodnje zmanjšala zaradi poslabšanja kakovosti kreditnega portfelja in dobičkonosnosti bank. S posledicami gospodarskega šoka se bodo težje soočile banke z nižjimi kapitalskimi presežki in tiste z večjimi izpostavljenostmi do sektorjev, ki so v tej krizi najbolj prizadeti. Tudi kazalniki likvidnosti so stabilni in ugodni oziroma močno nad regulatorno zahtevanimi ravni, hkrati pa višji od povprečja EU držav (LCR). Na robustnost kažejo tudi naši redni likvidnostni stresni testi, na podlagi katerih zaključujemo, da je kljub nižjim likvidnostnim presežkom nekaterih bank njihovo obdobje preživetja v stresnih okoliščinah razmeroma dolgo, kar jim omogoča prilagoditev na nastale razmere. Ob zaostrovanju epidemioloških in posledično gospodarskih razmer bi se lahko trenutno ugoden likvidnostni položaj bančnega sistema v prihodnje sicer poslabšal, vendar v sedanjih pogojih in ob trenutnih ukrepih spodbujevalne denarne politike vseeno ne vidimo večjega tveganja iz tega naslova.

6. POGLED NAPREJ

V prihodnjem letu in še posebej v letih, ki sledijo, ob izteku moratorijev in ostalih interventnih ukrepov, pričakujemo poslabšanje kvalitete kreditnih portfeljev in večji pritisk na dobičkonosnost bank, a je potrebno poudariti, da je prihodnji razvoj dogodkov zelo negotov. Prihodnja dinamika gospodarske aktivnosti bo odvisna od razvoja epidemioloških razmer in ukrepov ekonomskih politik. Vendar si tudi po umiritvi zaostrenih zdravstvenih razmer vsaj v bančnem sektorju še ne moremo obetati bistvenega zmanjšanja negotovosti, še posebej po prenehanju učinkovanja interventnih ukrepov. Negotovost se nanaša na to, koliko kreditnih izpostavljenosti bo po tem obdobju dejansko dobrih (tj. *viable*), koliko pa se jih bo razporedilo v slabšo skupino izpostavljenosti ali celo med nedonosne izpostavljenosti. Pomembno vlogo bo odigral tudi novi standard MSRP 9, po katerem oslabitve temeljijo na modelskih ocenah, pri čemer standard dovoljuje določeno mero fleksibilnosti. Ta je možna npr. pri izbiri pristopov za določanje kriterijev za prehod iz skupine 1 v skupino 2, pri določanju uteži in ostrine scenarijev pri izračunu pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja ter pri samem modeliranju in ekspertnih odločitvah. Poleg tega je z uporabo modelov povezano modelsko tveganje. Napovedovanje je posledično zelo oteženo in negotovo.

Tudi na podlagi zgodovinskih serij, ki zajemajo preteklo finančno krizo iz leta 2009, ko je bil upad BDP v prvem letu nižji od trenutnega, lahko sklepamo, da je kreditno tveganje na srednji rok precejšnje. V preteklosti je dvakrat prišlo do zelo hitre dinamike porasta stopenj neplačila za slovenska podjetja. Prvič je do tega prišlo v letih 2009-2011, ko so bile stopnje rasti BDP izrazito negativne oz. blizu ničle in še bolj v obdobju enega leta po obdobju negativnih rasti BDP, in drugič v obdobju 2013-2014, zopet v obdobju enega leta po realiziranih negativnih rasteh BDP. Zgodovinsko dogajanje torej kaže, da lahko na visok porast stopenj neplačila v bančnem sistemu računamo z zamikom, predvsem v letih, ki sledijo negativni rasti BDP. Hiter porast stopenj neplačila v teh obdobjih si je možno razlagati s povišanjem korelacij med verjetnostmi neplačila podjetij ter porabo lastnih rezerv, kar lahko vodi v plačilno nedisciplino in domino efekt.

Ocene kreditnega tveganja po MSRP 9 v veliki meri temeljijo na zgodovinskih podatkih in povezavah med spremenljivkami, a recesija Covid-19 bo lahko imela drugačne transmisijske kanale,

ostrino in dinamiko, saj je šok po izvoru precej drugačen od prejšnjega. Za preteklo recesijo je veljalo, da je potekala v obliki črke W, zato so se stopnje neplačila poviševale več let. A velja dodati, da je struktura bančnih portfeljev oz. naložb bančnega sistema kot celote danes precej drugačna kot je bila na začetku finančne krize v letu 2009. Namreč, tokrat je manj izpostavljenosti do podjetij, ki so bila v povprečju pred veliko finančno krizo bolj zadolžena kot danes, manj je izpostavljenosti do tradicionalno tveganih panog (gradbeništvo, finančni holdingi), več pa je izpostavljenosti do prebivalstva, pri čemer je poseben strukturni premik viden v deležu potrošniških kreditov. Zaradi višje kapitalske ustreznosti bank in manjše odvisnosti od grosističnih virov financiranja bank bo iz omenjenih kanalov manj pritiska na zmanjšanje kreditiranja kot v pretekli krizi. Pozitivno je, da so trenutne stopnje neplačila podjetij na zgodovinsko zelo nizki ravni. Poleg tega je potrebno upoštevati, da tveganja blaži dejstvo, da so tako podjetja kot banke v to krizo vstopile v precej boljši poziciji kot v primeru zadnje finančne krize. Sprejetih je bilo tudi veliko interventnih ukrepov za blažitev posledic krize, ki se ne nanašajo samo na financiranje podjetij, ampak tudi na druge dejavnike, ki posredno vplivajo na odplačilno sposobnost bančnih komitentov (npr. ukrepi za zaščito delovnih mest).

Veliko neznanko pa seveda predstavlja vprašanje, ali bodo posledice epidemiološke krize zaradi interventnih ukrepov uspešno ublažene na daljši rok in bodo negativni učinki krize res zgolj prehodni (ukrepi bi v tem primeru reševali likvidnostne težave, tveganje solventnosti pa se ne bi bistveno povišalo). Bistveno večja narodnogospodarska škoda in negativni učinki na bančni sistem bi namreč nastali, če bodo določene panoge utrpeli hujše izgube, sledil pa bi domino efekt na preostala podjetja (tudi kot posledica neugodnega sentimenta). V prihajajočem obdobju bodo torej najbolj izpostavljena gibanja v kreditnih portfeljih bank. Zaostritev razmer v zadnjih mesecih pri nas in pri naših trgovinskih partnericah prinaša dodatno negotovost med banke in gospodarstvo nasploh.

Čeprav so banke v preteklih letih in tudi še letos uspešno zniževale nedonosne izpostavljenosti, je pregled planov bank glede dinamike in strategije NPE pokazal, da je aktualna kriza že v prvem polletju letos rezultirala v nastanku novih NPE. Kljub temu banke ocenjujejo, da so na učinke pandemije v veliki meri ustrezno pripravljene. Tudi banke same so bile tokrat v luči kriznih razmer bistveno bolj kot pretekla leta previdne glede dinamike NPE in ocenjujejo, da bodo večji negativni efekti vidni šele v letih 2021 in 2022 (po zaključku odlogov).

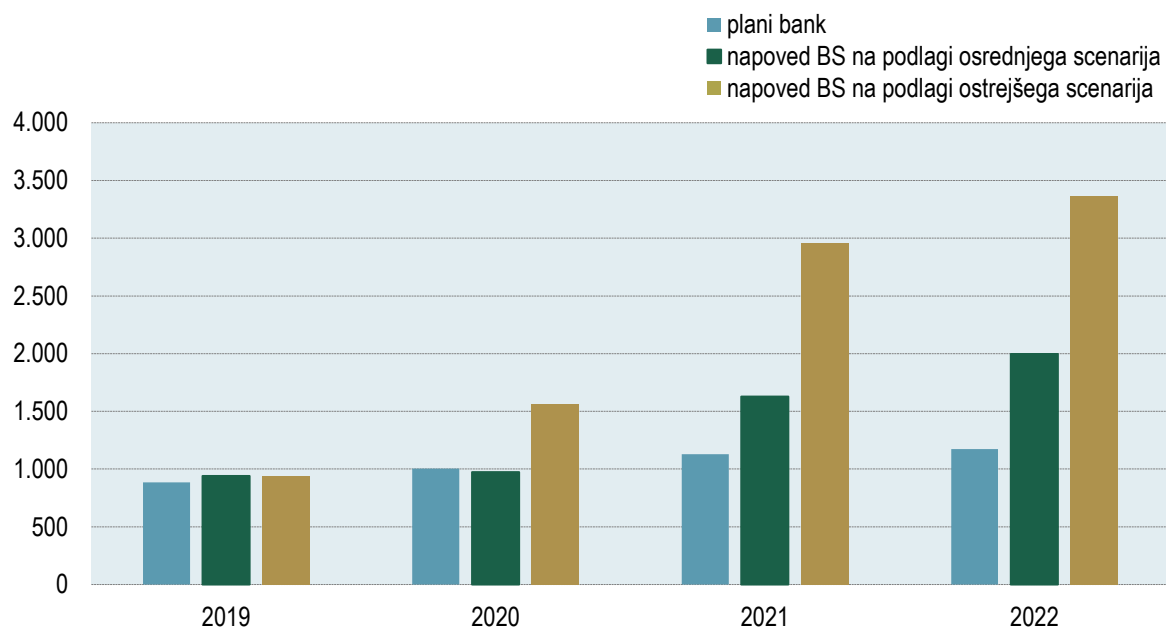
Upoštevajoč učinke COVID-19, banke do konca leta 2022 napovedujejo dvig nedonosnih izpostavljenosti za skoraj 300 mio EUR oziroma za 25 %. Ob tem ni nepomembno dejstvo, da so bila poročila bank posredovana v obdobju izboljševanja epidemioloških razmer (v času nekoliko večjega optimizma) ter da so bili plani in dinamika pripravljeni na polletnih podatkih, v okviru katerih učinki COVID-19 še niso bili tako izraziti.

Naše ocene glede prihodnjih razmer v bančnem sistemu so bolj konservativne od pogleda samih bank. To nam kažejo rezultati naših *top-down* makro stresnih testov, ki smo jih izvedli pred kratkim in temeljijo na naših junijskih napovedih in začetnih poročevalskih podatkih bank s presekom 31.12.2019,⁷ v obzir pa smo vzeli tudi našo oceno o povišanem kreditnem tveganju, kot smo ga bolj podrobno opisali v oktobrskem Poročilu o finančni stabilnosti. Ocene bank in naše interne prognoze so v primeru osrednjega scenarija usklajene zgolj v letu 2020, medtem ko za prihodnji dve leti planirane vrednosti NPE s strani bank bistveno zaostajajo za našimi ocenami (v letih 2021-2022 so nižje za 44 % oziroma 70 %). Z dodatnim poslabšanjem epidemiološke slike bi se tudi povečala verjetnost realizacije našega ostrejšega scenarija, kar bi razkorak v naslednjih dveh letih še povečalo. Tako bi se po naših ocenah delež NPE v naslednjih dveh letih iz trenutnih nekaj manj kot dveh odstotkov (september) lahko po osrednjem scenariju do leta 2022 povišal na približno pet odstotkov, po ostrejšem pa celo približal desetim odstotkom. V zgodovinskem kontekstu je ta ocenjen delež še vedno precej nižji od zgodovinsko visokih vrednosti deležev NPE iz let 2012-2014, vendar je potencialna relativna sprememba zelo podobna tisti iz časa finančne krize. Natančneje so te ocene prikazane v sliki 6.

⁷ Makroekonomske napovedi so bile objavljene v gradivu *Napovedi makroekonomskih gibanj v Sloveniji, junij 2020*. Osrednja napoved makroekonomskih gibanj temelji na predpostavki uspešne zajeitve Covid-19 virusa in njegovega obvladljivega ponovnega širjenja, tj. brez ponovne uvedbe strogih omejitvenih ukrepov, kar pomeni, da druga uvedba strogih omejitvenih ukrepov v letu 2020 v ocenah osrednjega scenarija še ni bila upoštevana, prav tako pa tudi ni bil v nobenem scenariju upoštevan novi paket interventnih ukrepov iz šestega protikoronskega zakona, ki med drugim podaljšuje možnost koriščenja odlogov. Upoštevajoč te dodatne informacije lahko pričakujemo še višji porast NPE po eni strani, ampak tudi zamik porasta NPE na poznejša leta in manj učinkov v letu 2021 zaradi podaljšanja interventnih ukrepov in napovedanega zagona državnih infrastrukturnih projektov po drugi strani. Napovedi tudi ne upoštevajo pozitivnega učinka na znižanje NPE zaradi združitve večjih bank v zadnjem času.

Podobno kot omenjeno v poglavju 2, se je tudi pri teh ocenah potrebno zavedati predpostavk in omejitev analiz ter vgrajene implicitne konservativnosti. Natančne ocene je namreč skoraj nemogoče podati, saj se še vedno soočamo z veliko negotovostjo glede nadaljnjega poteka dogodkov in trajanja krize, poleg tega pa v moderni zgodovini nimamo podobnega študijskega primera krize, na katerem bi lahko temeljili. Na začetku tega poglavja smo se že razpisali o negotovostih, tukaj pa naj omenimo še glavno modelsko omejitev, da smo med drugim omejeni na lastnosti empiričnih modelov,⁸ ki temeljijo na zaznavanju vzorcev in senzitivnosti med spremenljivkami v zgodovinskih časovnih vrstah, ki ne zajamejo specifičnosti tega šoka in interventnih ukrepov. Velja omeniti tudi morebitne omejitve bančnih modelov ob uporabi novega računovodskega standarda MSRP 9, saj ti še niso bili testirani ob tovrstnih strukturnih prelomih in nelinearnosti, ki jih ta lahko povzroča. Interventni zakoni lahko nadalje zamegljujejo trenutna tveganja v gospodarstvu. Obstajajo pa tudi določene omejitve analiz, ki so popolnoma objektivne in jih je v tem trenutku nemogoče zaobiti, kot npr. negotovost glede uporabe cepiva in predvsem naklonjenosti k cepljenju, po drugi strani pa se postopoma podaljšujejo interventni ukrepi in napovedujejo infrastrukturni projekti.

⁸ Določene predpostavke in poenostavitve pri ocenah so potrebne tudi zaradi nerazpoložljivosti dovolj dolgih časovnih vrst podrobnih podatkov za nekatere portfelje in z vidika ocene mitigacijskih ukrepov bank za zniževanje nedonosnih izpostavljenosti (prodaja terjatev, unovčenje zavarovanj, denarna poplačila ipd.). Učinki fiskalnih interventnih ukrepov so v ocene preneseni preko makroekonomskih spremenljivk. V ocene je vključena tudi ocena učinka odlogov po prvem interventnem zakonu o odlogu plačila obveznosti kreditorejmalcev (ZIUOPOK). Ocena je poenostavljena in temelji na predpostavki, da imajo izpostavljenosti z odlogi verjetnost neplačila enako portfeljski verjetnosti neplačila. Potrebne se tudi predpostavke glede vpliva odlogov v prvem in v nadaljnjih letih. V prvem letu nobena izpostavljenost z odlogom ne preide v položaj neplačila, medtem, ko v prihodnjih letih predpostavimo, da določen delež lahko preide v položaj neplačila z verjetnostjo neplačila, ki velja za celoten portfelj. Zaradi negotovosti, morebitnih porasti korelacij in nelinearnosti v modelih časovnih vrst uporabimo konservativnejši 75-ti percentil distribucije napovedi. Modeli za podjetja so segmentirani na portfelj izpostavljenosti zavarovanih z nepremičninami in nezavarovanih izpostavljenosti. Segmentacija po panogah zaenkrat ni upoštevana. V ocenah ni prikazana upoštevana sprememba metodologije izračunavanja obresti NPE ter glede izključitve izpostavljenosti do centralnih bank kar bi lahko vplivalo na dodaten porast kazalnika deleža NPE.

Slika 6: Vrednosti NPE po letih v mio EUR; plani bank ter osrednji in ostrejši scenarij napovedi Banke Slovenije

Opomba: Podatek za 2019 iz planov bank se nanaša na 30.6.2020. Napovedi BS upoštevajo izvenbilančno izpostavljenost, pomnoženo s konverzijskimi faktorji.

V poglavjih o ukrepih ekonomskih politik smo že omenjali določene regulatorne olajšave za banke, ki so bile sprejete za ohranjanje aktivnosti bank in finančnega posredništva. Zaradi teh za enkrat tudi ni prihajalo do bistvenega povečanja prehodov med posameznimi skupinami izpostavljenosti. **Namreč, skoraj 70 % vseh izpostavljenosti, za katere so bili odobreni odlogi, je trenutno še vedno v statusu plačila, kljub temu pa je mogoče zaznati že prva formalna evidentiranja povišanega kreditnega tveganja, saj je kar 12 % odlogov že prešlo iz statusa plačila v status s povišanim kreditnim tveganjem.** Seveda je zanimivo vprašanje, kaj se bo dogajalo s temi izpostavljenostmi po preteku vseh interventnih ukrepov. To smo ocenjevali s senzitivnostno analizo oz. s simulacijami prehoda posameznih »Covid-19« izpostavljenosti v status neplačila, in sicer smo opredelili tri scenarije: i) v okviru blažjega scenarija smo predvideli, da bodo v status neplačila prerazvrščene zgolj izpostavljenosti s trenutno že povišanim kreditnim tveganjem; ii) v okviru ostrejšega scenarija se poleg navedenega v blažjem scenariju poviša tveganje tudi za izpostavljenosti v statusu plačila (prehod v status s povišanim kreditnim tveganjem); in iii) v ekstremnem scenariju pa smo predvideli prehod celotnega portfelja v status neplačila. Zaključki te analize so prikazani v tabeli 1.

Na podlagi opisane analize ugotavljamo, da bi se delež nedonosnih izpostavljenosti na nivoju bančnega sistema v primeru realizacije blažjega in ostrejšega scenarija dvignil na 3,2 %, v primeru ekstremnega scenarija pa na 7,0%.⁹ Banke bi posledično morale oblikovati dodatne oslabitve in rezervacije, ki bi presegle trenutni (medletni) dobiček, kar bi posledično znižalo kapitalsko ustreznost sistema za petino odstotne točke (ostrejši scenarij) oz. 3,6 o.t. (ekstremni scenarij). Kapitalska ustreznost sistema bi tudi v primeru ekstremnega scenarija ostala zadostna, vendar so razlike med posameznimi bankami tako z vidika kapitalskega količnika kot tudi izpostavljenosti do COVID-19 portfelja zelo velike.

Pomemben dejavnik predstavlja tudi dinamika izteka odlogov, ki bo v veliki meri lahko vplivala na časovni profil oblikovanja oslabitev in rezervacij v naslednjih mesecih. Po podatkih na 30. 9. 2020 je približno 25 % odlogov že zapadlo, medtem ko jih bo preko 30 % zapadlo v obdobju med 6 in 12 meseci. Posledično bi lahko do največjega povišanja deleža nedonosnih izpostavljenosti (in padca kapitalskega količnika) najverjetneje prišlo v obdobju med koncem marca in koncem septembra 2021.

Tabela 1: Simulacija učinkov poslabšanja kvalitete Covid19 portfelja na podlagi blažjega, ostrejšega in ekstremnega scenarija.

	Blažji scenarij	Ostrejši scenarij	Ekstremni scenarij
Sprememba oslabitev in rezervacij	295 mio €	430 mio €	1.112 mio €
Dobiček/izguba bančnega sistema	91 mio €	-44 mio €	-726 mio €
Sprememba kapitalskega količnika	0 o.t.	-0,2 o.t.	-3,6 o.t.
Delež nedonosnih izpostavljenosti	3,2 %	3,2 %	7,0 %
Dobiček/izguba bančnega sistema ob upoštevanju prehodov z odlogi neprizadetih panog*	57 mio €	-163 mio €	-1.373 mio €

*V status neplačila se uvrsti tudi del izpostavljenosti komitenta, za katerega sicer ni bil odobren odlog.

⁹ Za primerjavo so vrednosti sicer nižje kot tiste, beležene v predhodni finančni krizi, vendar izračun ne upošteva učinkov drugega vala ter učinkov prehoda ostalih komitentov (izven Covid19 portfelja) med neplačnike.